

Stad Waregem

12 september 2004

HET MUNKENHOF

DESSELGEM

*Open Monumentendag in
Waregem*

Van Nature ... een Monument

12 september 2004

Even ten noorden van het centrum van Desselgem, dicht bij de Leie, bevindt zich één van de historisch belangrijkste hoeven van Zuid-West-Vlaanderen. Het Munkenhof was eeuwenlang het centrum van macht en het grondbezit van de Gentse St.-Pietersabdij. De hoeve, nu bewoond door de familie Lambrecht, is door recent graafwerk voor het rechttrekken van de Leie, op een eiland komen te liggen.

De eerste vermelding

De hoeve “Het Munkenhof” werd in 965 reeds vermeld als de nederzetting “*Thrasselingeheim (= Desselgem) cum Ecclesia*”, die door graaf Arnulf de Grote aan de Gentse St.-Pietersabdij was geschonken. De nederzetting bestond dus al geruime tijd aangezien ze een eigen naam en een kerk bezat. Dit laatste zal echter niet veel meer geweest zijn dan een ruime kapel, die door de hoeve-eigenaars gebouwd was. Met de huidige kerk van Desselgem had ze niets van doen.

De hofstede gaat ver terug in de tijd. Ze kreeg oorspronkelijk de naam als de Nederzetting van de leden van Thrassal of Trasso. De Thrassal-dingers waren één van de vele Frankische familieclans, die zich vanaf de 5de eeuw geleidelijk aan in onze streken kwamen vestigen. Ze integreerden zich in bestaande nederzettingen of stichtten er totaal nieuwe.

Eigenaars van het Munkenhof: Graaf van Vlaanderen en de St.-Pietersabdij van Gent.

Het feit dat de hofstede volle eigendom was van de abdij van St.-Pieters uit Gent wijst er op dat Graaf Arnulf de Oude, bij de schenking omstreeks 965, ook volle eigenaar zal geweest zijn.

De Vlaamse graven zullen er wellicht beslag op gelegd hebben bij de vorming van het graafschap Vlaanderen in de 9de eeuw, onder andere om haar strategische ligging langs de Leie.

De graven van Vlaanderen hadden immers vrij spel in deze streek aangezien ze grotendeels ontwricht was ten gevolge van de invallen van de Noormannen.

Daarmee gepaard was er in onze streek ook een diepgaand verval van de kerkelijke instellingen tot stand gekomen.

De graven maakten van de gelegenheid gebruik om de verzwakte gebieden in te palmen en om op de oude nederzettingen trouwe volgelingen te plaatsen. De graaf van zijn kant stond in voor de bescherming van de gebieden van zijn leenmannen, met alle daarop wonende laten en vrije mannen.

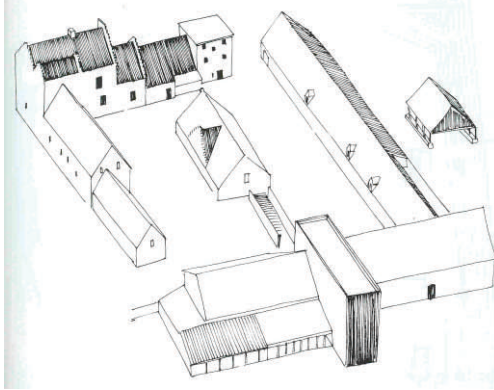
Graaf Arnulf I de Grote, van wie bekend was dat hij het heropleven van het kloosterleven binnen zijn graafschap in de 10de eeuw krachtig steunde, schonk aan de abdijen aanzienlijke stukken uit zijn grafelijk domein. De schenking aan de St.-Pietersabdij in 965 omvatte bijna volledig het grondgebied van Beveren-Leie (met het Goed te Beaulieu als centrum) en Desselgem (met het Munkenhof als centrum) en delen van Deerlijk en Waregem.

Deze eigendomswissel betekende voor het Munkenhof een radicale ommekeer, dat van eenvoudige nederzetting verheven werd tot het bestuurlijke, financiële en juridische centrum van een heerlijkheid, die zich dus uitstreckte over Beveren, Desselgem en aanzienlijke delen van Deerlijk en Waregem. De abdij deed voor de handhaving van recht en orde beroep op één van de meeste gezaghebbende families uit de streek, de familie van Harelbeke. Talrijke generaties volgden elkaar op in het erfelijk geworden meierschap.

Bouwevolutie

Over de eerste eeuwen is over de hofstede van het Munkenhof en haar uitbating weinig geweten. Uit het Liber Inventarius kunnen we achterhalen dat het hof in 1281 al verpacht was en dat de pachter, naast zijn pacht-

som ook moest zorgen voor de inning van de renten die de leenmannen van het Munkenhof verplicht waren op te brengen onder de vorm van geld, natura of diensten.

De gebouwen bestand groeide geleidelijk verder uit boven die van de gebruikelijke nederzettingen uit die streek. Buiten een verblijf voor de monniken van de abdij waren er nog schuren en stallingen, waarde opbrengsten van de renten en de tienden in natura ondergebracht werden.

Pachter Lodewijk de Valckenaere kreeg in 1388 een lagere pacht wegens waterschade, veroorzaakt door de overstroming van de Leie. Al het graan in de schuur ging verloren. *“Item placet men hem af bi graciën ende niet bi rechte in help ende recompensaciën van den watre int jaer 88 onder in de schuere in quam daer af hij verloes een groete qantiteit van evene”*

Rond dezelfde periode werden vrij omvangrijke herstellingen uitgevoerd aan de gebouwen, waarschijnlijk als het gevolg van de slag van Westrozebeke. *“Dit es dat Jhan van der Mandere beft gheleijt an mijns heeren huuse tsabs van Sente Pieters bi Ghendt in Derselghem...”* Hier vonden we een omschrijving van de gebouwen: een woonhuis en keuken, stallingen, een hoge schuur, een wagenhuis, poort, bakhuis en een duiventoren. Hieruit is ook duidelijk af te leiden dat alles in vakwerkbouw was opgetrokken. Zelfs de schoorsteenmantel van het bakhuis was nog in dik bepleisterd plak- en stakwerk uitgevoerd. Enkel de fundamenten waren van steen.

De pachtcontracten uit de 15de eeuw vermelden herhaaldelijk bepaalde verplichtingen die de pachter strikt diende na te leven. Het ging om het logeren van afgevaardigden van de abdij, telkens die in de streek voorbijkwamen. Hij moest de abt "*ende al zijne lieden en de perden*" op eigen kosten herbergen. Er golden ook welomschreven voorschriften in geval van brand.

Naast een verblijf van de afgevaardigden van de abdij was er het hof vermoedelijk ook plaats voorzien voor de vierschaar en het hof van de

leenmannen. Er zal ook een ruimte geweest zijn voor de baljuw, de ontvanger en de griffier van de heerlijkheid en dit zeker tot in de 16de eeuw.

bied.

In 1451 werden opnieuw herstellingen uitgevoerd, waarbij o.m. 32.000 bakstenen werden aangekocht, vermoedelijk voor het bijwerken van de onderbouw. Het jaar daarop werden militairen op de hoeve gelegerd i.v.m. de onlusten in het Leiegebied.

In 1574 werd een gedetailleerd pachtcontract opgemaakt dat de verschillende gebouwen toen nauwkeurig omschreef. Naast de "*grootte schuere*" en "*de maertsche schuere*" vinden we er de schaaps-, lammer- en kalverstallen. Naast het woon-, wagen- en bakhuis was er ook nog "*de poorte met haere caemers ende toebehoorten*", waarin kamertjes waren voor het personeel en de tijdelijke bezoekers.

Buiten dit alles was er nog een duiventoren die tegelijk dienst deed als gevangenis.

Ruim twintig jaar later, in 1598, kwam een eind aan de hoeve als complex geheel van vakwerkconstructies. Geuzenbenden kwamen vanuit Sluis en Oostende naar het Leiegebied afgezakt om de hele streek leeg te plunderen en te verwoesten. De hoeve werd totaal vernield, want op

11 juli “omtrent den neghenen smorghens lieten de guezzen van Oostende de hofstede ter erden afbranden.”

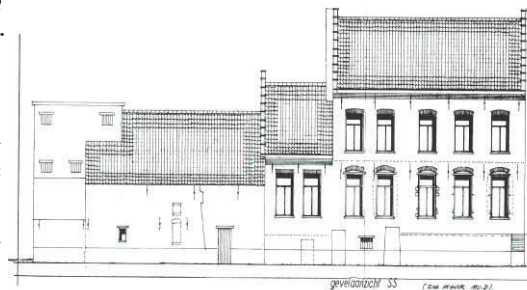
Na deze ramp liet de abdij het Munkenhof volledig in steen herbouwen. De nieuwe hoeve was rond 1620 hersteld.

De eerste waardevolle grafische bron is de gravure van het “Praerium Blandiniensium in Desselghem” uit 1641 van de hand van Sanderus. De tekening geeft een beeld van het Munkenhof, gezien van op de overzijde van de Leie, van op het kasteel van Ooigem dus. Ze werd waarschijnlijk tijdens de zomermaanden gemaakt want in de Leiemeersen vooraan staan de hooiopers overeind. Uit deze tekening leren we verder dat de hofstede al is uitgegroeid tot een volledig gemetseld gebouw. Het woonhuis met verdieping is overzolderd en heeft twee topgevels. Een reusachtige schoorsteen is aan de noord-westgevel uitgebouwd. De dakbedekking bestaat dan waarschijnlijk niet meer uit stro. De imposante toren boven de gevangenis is eveneens uit steen opgetrokken.

Tijdens de 18de eeuw werden opnieuw herstellingen gedaan. Bovendien werd Dominicus Druijt in 1771 betaald voor het maken en het aanbrengen van het wapenschild van de abdij. Nu zijn nog twee dergelijke driesleutelwapens in het hof aanwezig.

In 1776 betaalde Joannes Verhaeghe, de toenmalige pachter van het Munkenhof, een rekening “tot het maeken van een nieuwen dijck rond de voorseide hofstede, met het verschot van calck ende steenen tot de buyse om het waeter van den wal af te laeten...”

Het is de eerste en meteen ook de enige keer dat er in de rekeningen sprake is van

werken aan de omwalling.

Munkenhof geen eigendom meer van de St.-Pietersabdij

Op het einde van de 18de eeuw werden op bruuske wijze de boeken dichtgeklapt over het Munkenhof als eeuwenoud centrum van de St.-Pieterssheerlijkheid en bezitting van de abdij. Het feodale stelsel, zowel als de abdij zelf, gingen in de storm van de Franse Revolutie ten onder.

De gebouwen van het Munkenhof liep geen noemenswaardige schade op bij de Franse invallen en de daaropvolgende jarenlange bezetting. Wel veranderde de hofstede van eigenaar. De hoeve werd aangeslagen en te koop gezet als nationaal goed en openbaar verkocht.

Koper in 1797 was Joannes-Franciscus Verhaeghe, de pachter van de hoeve. Waarschijnlijk kreeg hij de opdracht om het hof te kopen “van

een bepaalde persoon” uit de vroegere abdijskriegen. Hij kocht het eigendom wellicht met de bedoeling om ze later, in rustiger tijden, terug te geven aan de abdij. Het feit dat het hele domein voor 1865 eigendom was van de Gentse kanunnik Prosper Morel, schijnt dit te bevestigen.

De machtige abdij is echter haar moeilijkheden nooit meer te

boven gekomen en het hof bleef definitief in privaat bezit.

Morel verkocht het in 1865 aan notaris Jules Lammens en Louis Vande Poele, beiden uit Gent.

De hoeve bleef een landbouwuitbating. Vandaag is ze in eigendom van de familie Lambrecht, die ook instond voor de recente restauratiewerken van deze historische site.

Het Munkenhof, de aloude nederzetting der Thrassaldingers, was de werkelijke kern en de motor van de streek. Dat was reeds zo bijna 10 eeuwen geleden en zo is het gebleven tot de Franse Revolutie de sa-

Bronnen:

Despriet Ph., 20 zuidwestvlaamse hoeven, Kortrijk, 1978.

Ducatteuw E., en Debrouwere M., De Sint-Pietersheerlijkheid op Desselgem, Beveren, Waregem en Deerlijk, Het Munkenhof, in: 5de jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreek", Waregem, 1977.

Merlier R., De landelijke bebouwing in de Sint-Pietersheerlijkheid door de eeuwen heen in Desselgem, Beveren-Leie, Deerlijk en Waregem, onuitgegeven Licentiaatsverhandeling, Gent, 1976.

Stad Waregem

12 september 2004

*Open Monumentendag in
Waregem*

Van Nature ... een Monument

**MUNKENHOF
IN
DESSELGEM**